

SEMNIFICAȚIA GRUPURILOR STATUARE DIN PLASTICA ENEOLITICĂ. UNELE CONSIDERAȚII

Universul credințelor omului neo-eneolitic este la ora actuală încă un puzzle din care mai lipsesc destule piese, din cauza mării distanțe temporale, dar mai ales distanței mentale. Despre viața spirituală nu putem discuta în formule matematice, putem încerca o reconstituire pornind de la datele arheologice prin comparații orizontale-interculturale și verticale-temporale. Din acest demers nu trebuie să lipsească și un pic de imaginație.

Pentru arheologi, prezentările figurate sunt transpuneri materiale ale credințelor și practicilor magico-religioase. Neo-eneoliticului (Neolitic c. 6500-4250, Eneolitic c.4250-1800) (Ursulescu 1998, 57, tabel 3) îi este caracteristică o plastică foarte bogată atât ca forme cât și ca material lucrat. "*Artiștii eneolitici*" au creat din lut (Comșa 1995, 45-50; Bailey 1994 a, 324; Gimbutas 1997, 44), din marmură (Dumitrescu 1974, 245; Marinescu-Bâlcu 1997, 37), din os (Comșa 1984, 15-23; Dumitrescu 1974, 243) și din aur (Comșa 1974, 181; Comșa 1995, 71), *figurine antropomorfe și zoomorfe, cărora trebuie să le atribuim semnificații cultice, estetice și ideologice* (Bailey 1994 a, 321-331).

Bazându-se pe "funcțiile" figurinelor, unii cercetători le-au împărțit în mai multe categorii:

- a) instrumente de magie folosite în rituri pentru a spori fertilitatea sau pentru alungarea spiritelor malefice (amulete);
- b) figurine folosite pentru inițiere (Treuil 1983, 497 - jucării sexuale);
- c) figurine de cult (reprezentări ale divinității) folosite ca obiecte de venerație sau simboluri;
- d) figurine folosite ca jucării pentru copii (Bienert 1995, 76).

Din multitudinea de figurine eneolitice descoperite, cele mai multe sunt feminine. Imaginea femeii în diferite ipostaze: născând, tânără, bătrână, cu forme pline a fost relaționată cu fertilitatea și fecunditatea pământului, a Marii Zeițe. Putem însă să le considerăm și imagini ale unor personaje reale în diferite momente ale vieții, un fel de mesaje mentale pozitive (avem aici în vedere interpretarea dată imaginilor rupestre paleolitice, ca fiind "*anticipat*" vânători bogate pentru a stimula pozitiv pe vânători).

S-a mai considerat că aceste reprezentări ar fi manifeste ale prezenței și rolului femeii într-o societate dominată de bărbat prin forță (Bailey 1994, 198; Bailey 1994 a, 323-325). Figurinele masculine, foarte puține au fost încadrate tipologic în două serii: bătrânul blajin și tânărul puternic (Gimbutas 1989, 95-96). Singurul rol atribuit de cercetători este acela de acolit al Zeiței Mamă (Dumitrescu 1956, 114; Comșa 1994, 8). În număr mai redus decât imaginile feminine și masculine solitare apar și cuplurile.

Există câteva tipologii:

- mamă-copil (Eliade 1991, 57; Marinescu-Bâlcu 1977, 38; Dumitrescu 1980, 77);
- femeie-bărbat (Lichardus 1985, 379; Dumitrescu 1974, 229).
- femeie-bărbat-copil = triadă (Cauvin 1994, 147; Dumitrescu 1956, 104).

În continuare ne vom ocupa de imaginea cuplului din cultura Gumelnița (complexul cultural Kodjadermen-Gumelnita-Karanovo VI, cca. 3750-2500 C₁₄ necalibrat) din România (Pl. 2). Trebuie spus însă că cel mai cunoscut cuplu a fost descoperit în 1956 la Cernavodă într-o necropolă aparținând culturii Hamangia (Pl. 5). Siluetele au fost lucrate dintr-un lut brun deschis, iar la suprafață a fost aplicat un slip de culoare neagră-castanie. Bărbatul este prezentat așezat pe un scăunel scund într-o poziție meditativă, cu capul sprijinit de palme și cu coatele pe genunchi. Capul este schematic, trapezoidal. Fruntea este îngustă, nasul în relief prezintă și nări, iar orbitele sunt săpate triunghiular. Gâtul este disproporțional în raport cu

restul corpului. Trunchiul este zvelt, având o reprezentare realistă a spatelui. Picioarele sunt aduse spre față formând un unghi ascuțit. Talpa este dreaptă. Prin incizii au fost redată cinci degete. Picioarele sunt îndepărtate normal. Sexul nu este indicat, dar forma corpului trădează că este un bărbat. Statueta a doua prezintă o femeie șezând pe pământ, cu piciorul stâng întins înaintea și cel drept ridicat. Mâinile sunt așezate pe genunchiul drept. Gâtul este drept și fața triunghiulară. Fruntea este lată și rotundă, iar în mijlocul ei se află o cavitate care servea la fixarea unui „pompon” (Berciu 1961, 516); (la Kalat-Jamo, în Irakul de Nord datând din mileniul 5 î. Hr., a fost descoperită o figurină feminină așezată pe pământ cu genunchiul ridicat întocmai ca figurina de la Cernavodă. Deasupra capului se află o prelungire ce ar putea reprezenta un pompon (bonetă) purtat de femeile din această perioadă neolitică). O asemenea prelungire ar explica cavitatea de 0,009 m/0,006 m de pe fruntea statuetei de la Cernavodă (Berciu 1961, 524-525). Nasul este în relief, iar orbitele triunghiulare, pe frunte are de fapt trei găurele una centrală și alte două laterale, una pe frunte și două pe tâmpile. Sâni sunt prezentați mai mult ca niște pectorali. Partea superioară a corpului este redusă ca dimensiuni în raport cu partea inferioară. Abdomenul și șoldurile sunt foarte dezvoltate. Sexul nu este indicat clar. Cercetătorii le-au considerat imaginea familiei neolitice: soțul, soția și probabil copiii (în zona joasă a cimitirului a fost descoperită în 1961 o figurină de lut, în stare fragmentară, cu modelaj asemănător cu cele deja descrise, dar de dimensiuni mai mici; posibil un copil (Berciu 1961, 517; Hașotti 1997, 45; Gimbutas 1997, 50; Marinescu-Bâlcu 1977, 39).

O pereche mai puțin celebră a eneoliticului a fost descoperită lângă așezarea de la Gumelnița (Dumitrescu 1974, 229, Pl. 11). Este vorba de două figurine lipite de la nivelul umerilor în jos, cu corpuri cilindrice și o bază lătită în loc de talpi. Fețele par a fi acoperite de măști. Figurina feminină plasată în dreapta (privind din spate) are câte două găurele pentru fiecare ureche și altele trei pentru gură (obicei de marcarea a fizionomiei în plastica de os din culturile Cucuteni, Gumelnița) (Dumitrescu 1979, 78, fig. 176, 180). Sexul este indicat prin doi sâni mici și triunghiul cu vârful în jos, realizat prin dubla incizie. Figurina masculină, plasată în stânga, are sexul marcat și ca dimensiuni este mai mică decât cea feminină.

Pe cap prezintă două găurele pentru a indica urechile. Cele două siluete sunt îmbrățișate, iar brațele libere sunt mult aduse pe piept. Ulterior s-au mai găsit asemenea „sculpturi” - Glina (Dumitrescu 1974, 229), dar acestea și reprezentarea de la Gumelnița nu se compară cu imaginea pe care o vom descrie mai jos.

Ne referim la un vas de cult (Pl. 3-4) descoperit la Sultana (rămas inedit, prezentat la expoziția de la Călărași - „O civilizație necunoscută Gumelnița 2001”), pictat cu romburi prelungi albe și roșii, pe fundul căruia se află figurinele așezate pe un scăunel, lipite două figurine îmbrățișate. De data aceasta avem de a face cu două personaje individualizate, corpuri separate unite prin îmbrățișare. Picioarele sunt ușor flexate din genunchi, indicând o poziție de semi-așezat. Bărbatul plasat în dreapta, avea capul rupt din vechime și este mai înalt decât femeia. Un braț îl petrece pe după umerii acesteia, iar un altul mai scurt îl aduce pe piept. Sexul este indicat și pe corp are urme de vopsea roșie. Figurina feminină plasată în stânga, este mai scundă și puțin adusă de umeri. De la gât în jos este decorată cu benzi de vopsea roșie (figurina feminină pare „a avea un veșmânt”, de lut decorat cu motivul spiralei ce se desfășoară de la gât spre sâni – care lipsesc – pentru a se concentra în zona pubiană. Spiralele roșii sunt dublate de altele albe (de fapt desen roșu pe lut alb), iar pe abdomen se desfășoară o spirală. Îi lipsesc indiciile clasice ale feminității: sâni și triunghiul sexual. Conturul corpului e normal lipsind acea exagerare a formelor întâlnite la majoritatea reprezentărilor „zeiței fertilității”. Capetele sunt schematizate, încât putem aprecia că și aceste exemplare poartă mască. Depășind eneoliticul, imaginea centrală pe un vas mai apare la Pietroasa - Buzău (Pl. 13), o pateră de aur din sec. 4-5 e. n. Central este plasată o figurină așezată pe un tron. Feminitatea (sâni sunt reprezentați): are o fizionomie individualizată, poartă un veșmânt, și are o coafură cu părul strâns în coc. În mâinile aduse pe abdomen are un

vas (pocal-pahar). De jur-împrejur pe pereții paterei apar oameni, animale și un decor vegetal. Să fie oare aceasta *Magna Mater* ? Să fi rezistat imaginea Kodjadermen-Gumelnița-Karanovo VI până în sec. 4 e. n., cu o modificare: lipsa “bărbatului” ? Acesta este cert un vas de cult aproximativ cu cel Gumelnița, dar cu ce prilej folosit ?

Alături de aceste reprezentări gumelnițene atât de bine individualizate, există în neo-eneoliticul românesc câteva exemplare mai puțin explicite ce pot fi considerate tot “perechi”.

La Crușovu, în cultura Vădastra (Pl. 12), a fost descoperit un obiect (Dumitrescu 1974, 57; Ursulescu 1998, 98, fig. 24) sub forma unui coșuleț prelung, cu două torți “late” semicirculare și având fiecare deasupra câte un cap cu urechi mari, lăsate în jos. Capul din dreapta (posibil masculin) este mai mare și mai înalt, are două urechi semicirculare (precum coarnele berbecului). Pe gât prezintă un decor în rețea, ce se repetă și pe piept. Al doilea cap, mai mic (seamănă cu unul de rozătoare) are doar în dreptul pieptului același model decorativ. Tot corpul vasului este ornamentat cu spirale și rețele.

Din cultura Vinča-Turdaș, la Rast a fost descoperită în 1943 partea superioară a unei figurine cu două capete (Dumitrescu 1956, 96; Dumitrescu 1980, 98, fig. LXXIX/ 90). Pe bust sunt reprezentați sâni ușor reliefați. Mâinile sunt două prelungiri laterale perforate cu câte două găurele. De sub sâni începe un decor cu linii meandrice incizate. Fețele au trăsături bine conturate. Capetele se ating la partea inferioară, iar dimensiunile lor sunt diferite - capul din dreapta (privit din spate) este mai mare. La noi în țară acest exemplar este unic (din informațiile noastre), dar în Yugoslavia, în aceeași cultură au fost găsite mai multe exemplare asemănătoare.

În fine, pe teritoriul culturii Cucuteni (Pl. 10) a fost descoperit un altar la Trușești (Dumitrescu 1979, 78-80, fig. 169) pe care se ridică două busturi. Corpurile se prelungesc lateral prin brațe scurte. Capetele sunt modelate în formă de cupă, probabil folosite la arderea ofrandelor. De gâtul ambelor figurine e prinsă câte o amuletă de tip “*en violon*” (Comșa 1977, 45-51; Dumitrescu 1979, 80, fig. 166). Figurina din dreapta este mai înaltă.

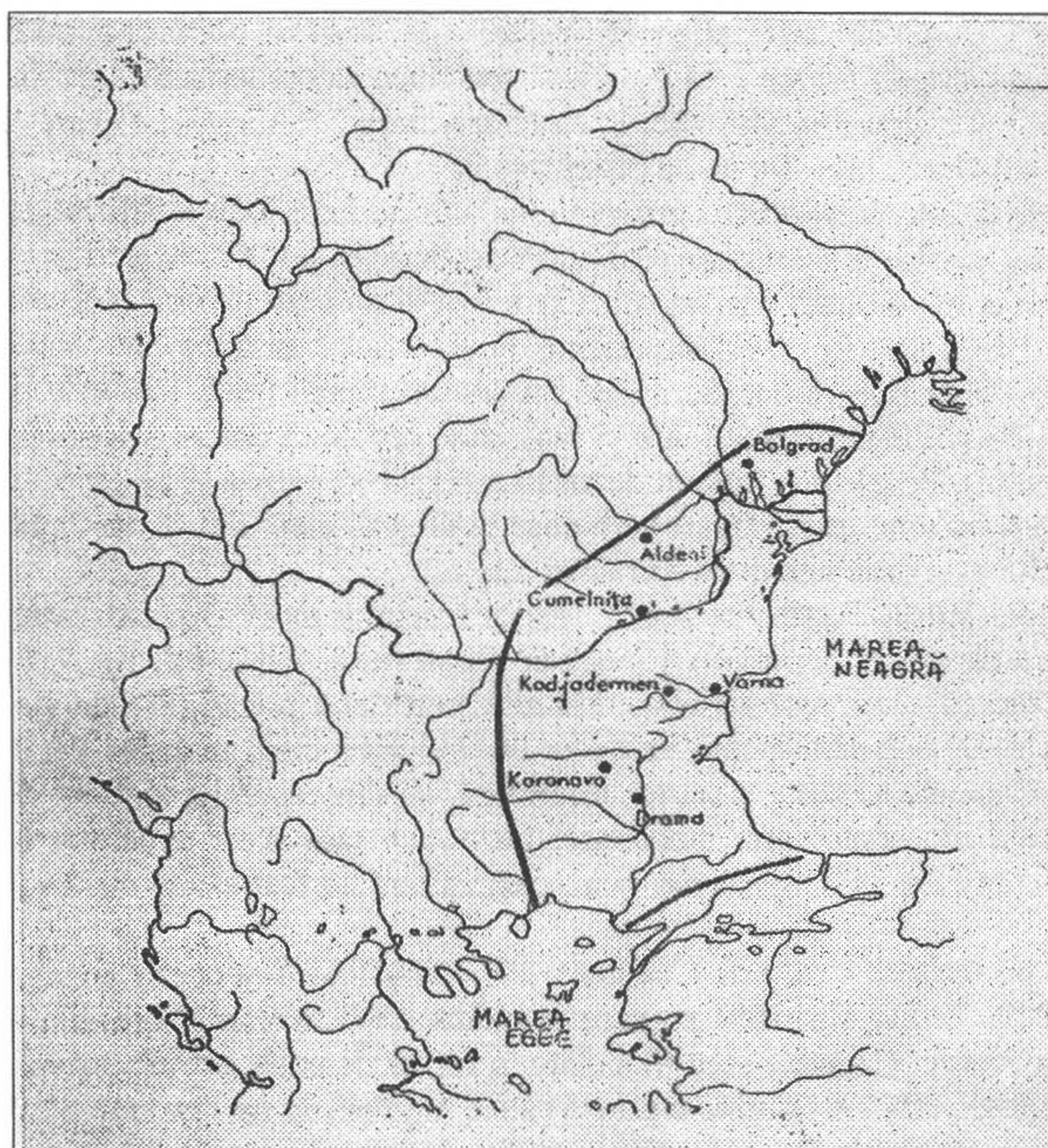
Ce semnificație au însă aceste reprezentări “*pereche*”? Reprezintă oare concepția religioasă a omului eneolitic sau sunt doar obiecte decorative?

Vasul de la Sultana pare a avea o funcție cultică din două perspective. Dacă considerăm cuplul îmbrățișat ca “*familie divină*”, atunci înseamnă că avem în față centrul de emanație a vieții (vasul luat ca întreg). Dacă însă vedem “*cuplul*” ca pe o imagine inițiativă, menită a explica transformarea fetei în femeie (căsătoria implică pentru tânara fată o dublă transformare a persoanei și a statutului social) (Vernant 1995, 197), atunci înseamnă că mare parte a reprezentărilor antropomorfe sunt imagini ale unor oameni obișnuiți. Din punctul de vedere al simbolurilor putem spune multe, cu rezerva că vor fi catalogate drept fabulații.

Cifra doi reprezintă un antagonism, care din latent devine manifest, o asociere de forțe opuse din unirea cărora se naște progresul, evoluția (Chevalier 1994, 452). Unele texte rabinice comentează că primul om, Adam era androgin (Gaskell 1981, 23), în același timp bărbat pe dreapta și femeie pe stânga (așa cum observăm și la figurinele de la Sultana). Se spune ca Dumnezeu l-a despiciat în două când a creat bărbatul și femeia (Chevalier 1994, 465). Despre simbolistica stânga-dreapta sunt de asemenea multe de spus. În China, yang - principiul masculin reprezintă stânga și cerul, pe când yin - principiul feminin este pământul și dreapta (Chevalier 1994, 466). În Evul Mediu creștin însă, stânga este legată de malefic, femeie și noapte, în timp ce dreapta este diurnă, solară și benefică. Avem, deci, de a face cu o dualitate a contrariilor:

- pământ-cer;
- noapte-zi
- bine-rău.

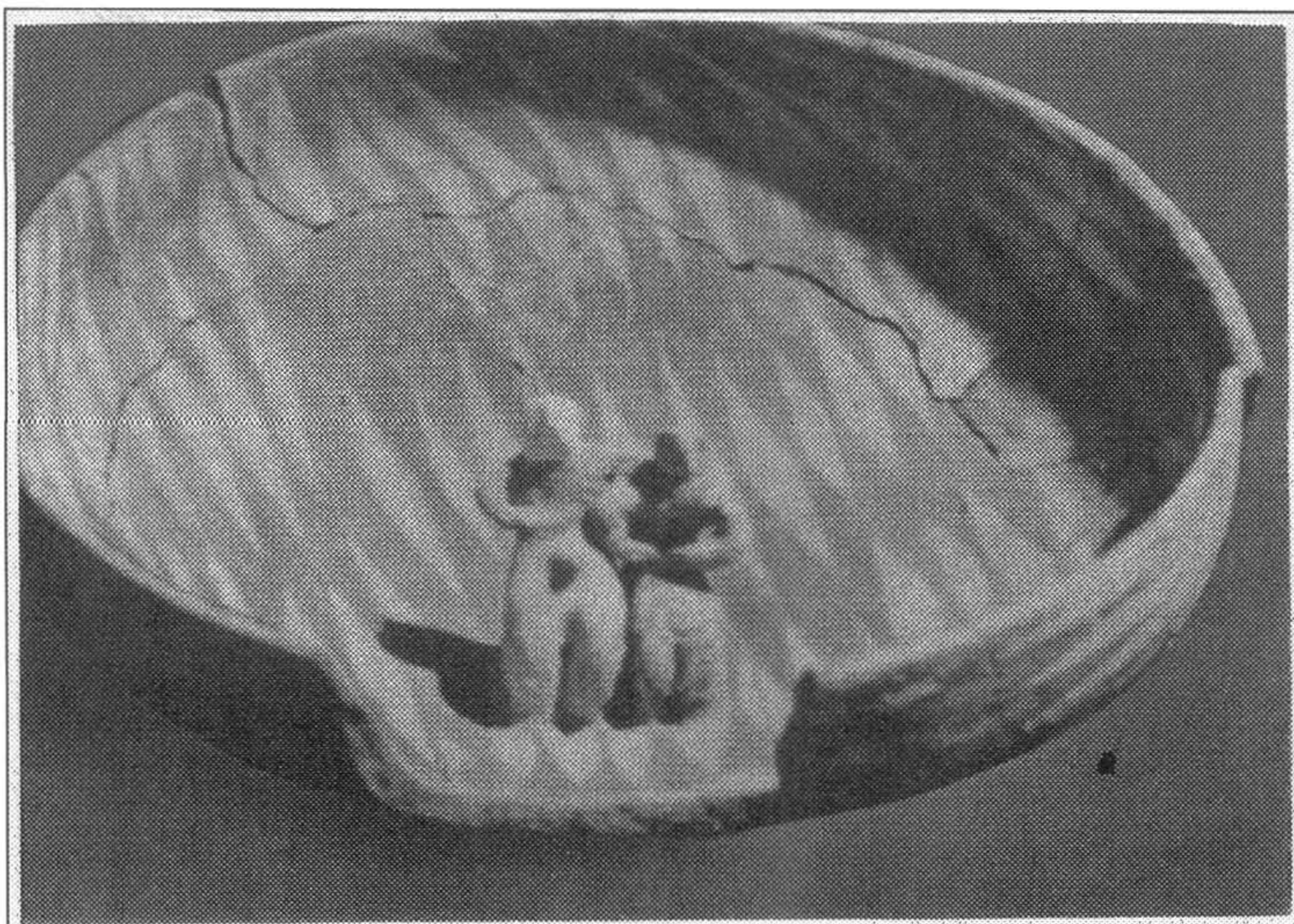
Exprimată plastic prin sexul figurinelor, dacă considerăm că religiile actuale au originea în preistorie și că figurinele sunt simboluri ale divinității.

Pl. I

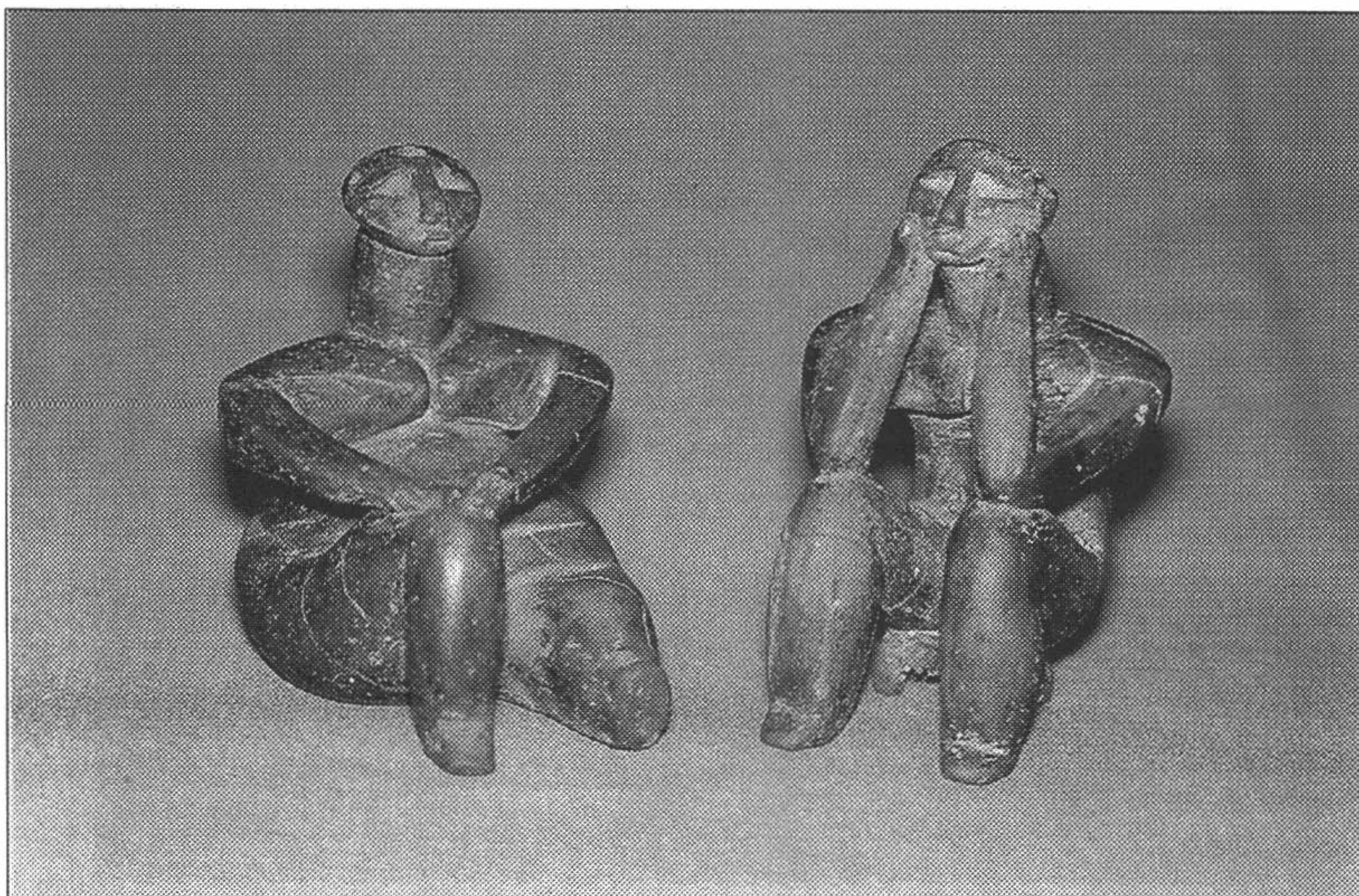
Pl. II

Pl. I

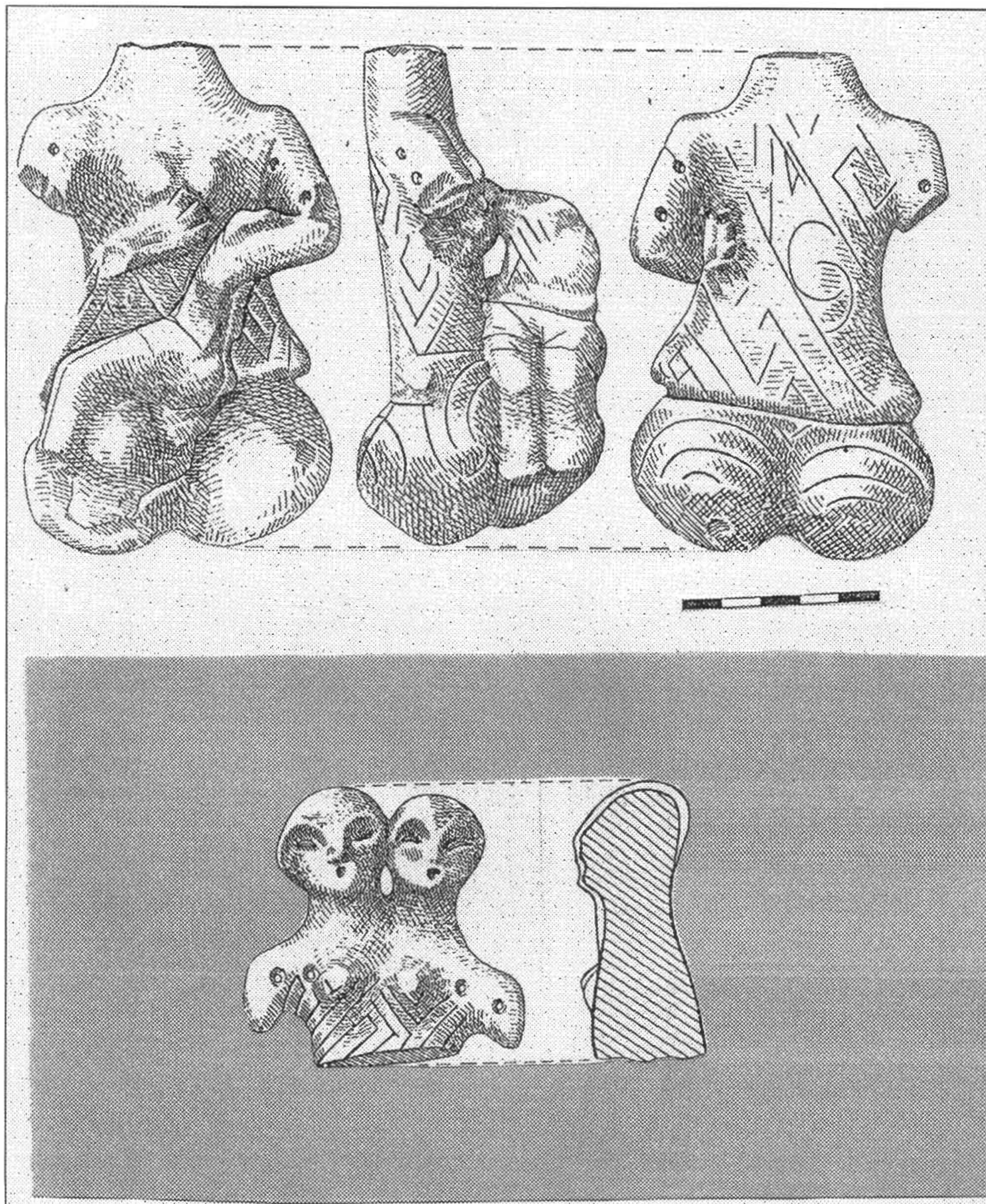
Pl. IV

Pl. V

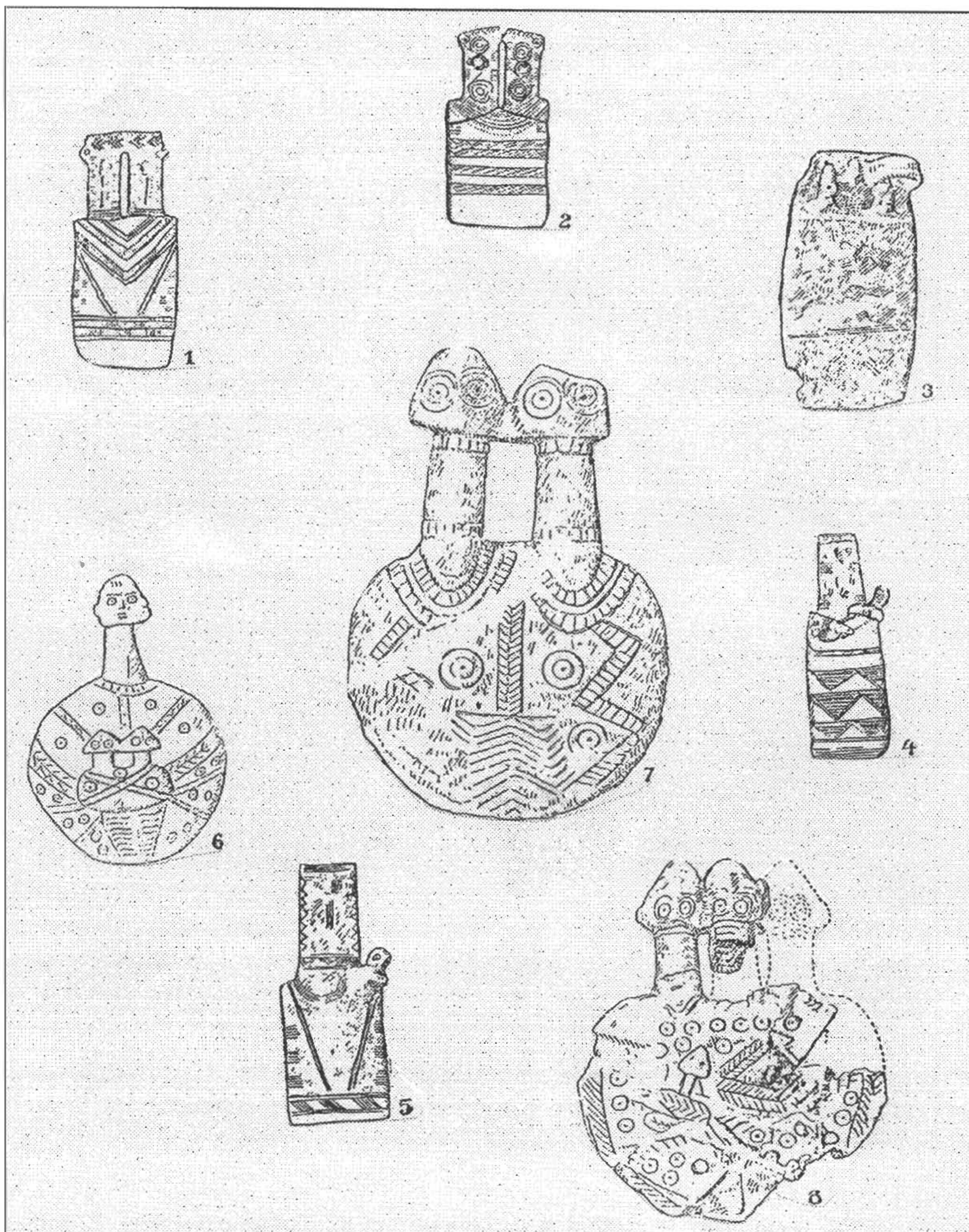

Pl. VI

Pl. VII

Cuplul divin apare la Hesiod și ca laitmotiv al mitologiei universale. El reprezintă cerul și pământul, iar unirea lor este cea dintâi hierogamie, model pe care îl vor urma ceilalți zei și muritorii (Eliade 1992, 230). Familia divină apare la maori, la populațiile din Indonezia, Micronezia, Africa, în cele două Americi, în Orientul Clasic, la chinezi și la populațiile germanice. La toate aceste popoare pământul este feminin, iar cerul este masculin (femeia este elementul fix, iar barbatul cel mobil) (Vernant 1995, 211). Doar la egipteni - cer este substantiv feminin, reprezentat de zeița Nut, iar pământ e substantiv masculin reprezentat de zeul Geb (Vernant 1995, 231). Primele populații din vechiul Orient serbau periodic, cu mare pompă, o “*căsătorie sacră*”, între “*un rege*” și o “*regină*” reprezentați ai divinității. Unirea lor simboliza, dar și provoca în mod magic fertilitatea și fecunditatea pământului (Childe 1996, 113). Putem deci, crede într-o prelungire din preistorie până în zilele noastre, a credinței în unirea cer-pământ (feminin-masculin), ca sursă a evoluției.

Pl. VIII

Spirala este un simbol de decor, larg răspândit în ornamentica ceramicii și plasticii neolitice. Este de remarcat cum la “*cuplul*” de la Sultana ea poartă toată încărcătura de semnificații a reprezentării feminine (de pe aceasta lipsind sâni și triunghiul sexual-simboluri clasice în iconografia plasticii eneolitice). Pictura cu roșu simbolizează viața, sângele în opoziție cu albul - simbol pentru moarte (Gimbutas 1989, 79; Gimbutas 1997, 48). Este de remarcat același joc de culori și pe vasul gumelnițean. Spirala roșie reprezintă ritmurile repetate ale vieții, caracterul ciclic al evoluției, simbolizează emanația, extensia, în rotație creațională. Plasată pe abdomen spirala iradiază din zona pubiană și cuprinde abdomenul și picioarele figurinei. Este o imagine des întâlnită; în preistorie-vezi “*zeița broască*” de la Țatal

Hüyük (Pl. 6), în unele reprezentări Hestia - zeița focului din vatră și a familiei apare așezată pe *omphalos* (cel de la Delphi trecea drept ombilic al pământului), care este în același timp un punct central, un mormânt, un receptacul de suflete și de viață, și care în același timp desemnează cordonul ombilical ce leagă mama de făt (Vernant 1995, 213-214), în apropiere de zilele noastre, la indienii bombara exista credința că în mecanismul procreației, lichidul seminal al bărbatului și vorba sa pătrund în femeie prin sex și prin ureche înfășurându-se în spirală pe matrice, spre a-i fecunda germenul (Chevalier 1994, 252).

Pl. IX

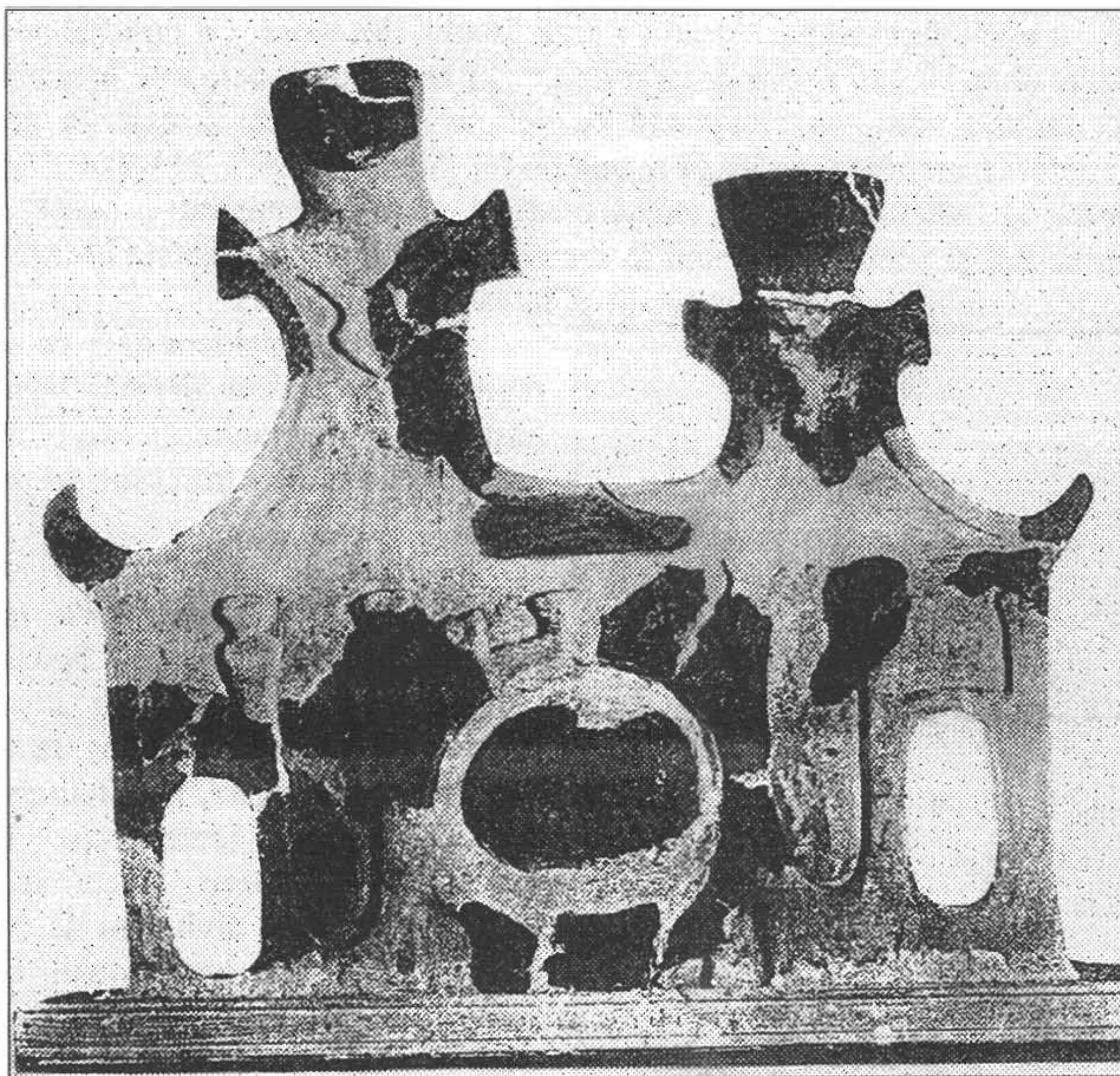
Putem considera deci ca acest cuplu reprezintă perechea divină “*vinovată*” de nașterea universului. Motivul spiralic sugerează ciclul neîntrerupt de propagare a vieții.

Perechile gumelnițene sunt puțin asemănătoare ca manieră de realizare și poziție a corpurilor (la figurina de la Gumelnița - bărbatul este în stânga, la Sultana - este în dreapta; la Gumelnița statuetele sunt egale, dar femeia este mai solidă; dar ca semnificație încărcătura informațională sunt identice. Ambele vorbesc de cuplul divin sau de o “*copie*” a acestuia redusă la nivel uman, o reluare a scenariului mitologic de creare și perpetuare a universului.

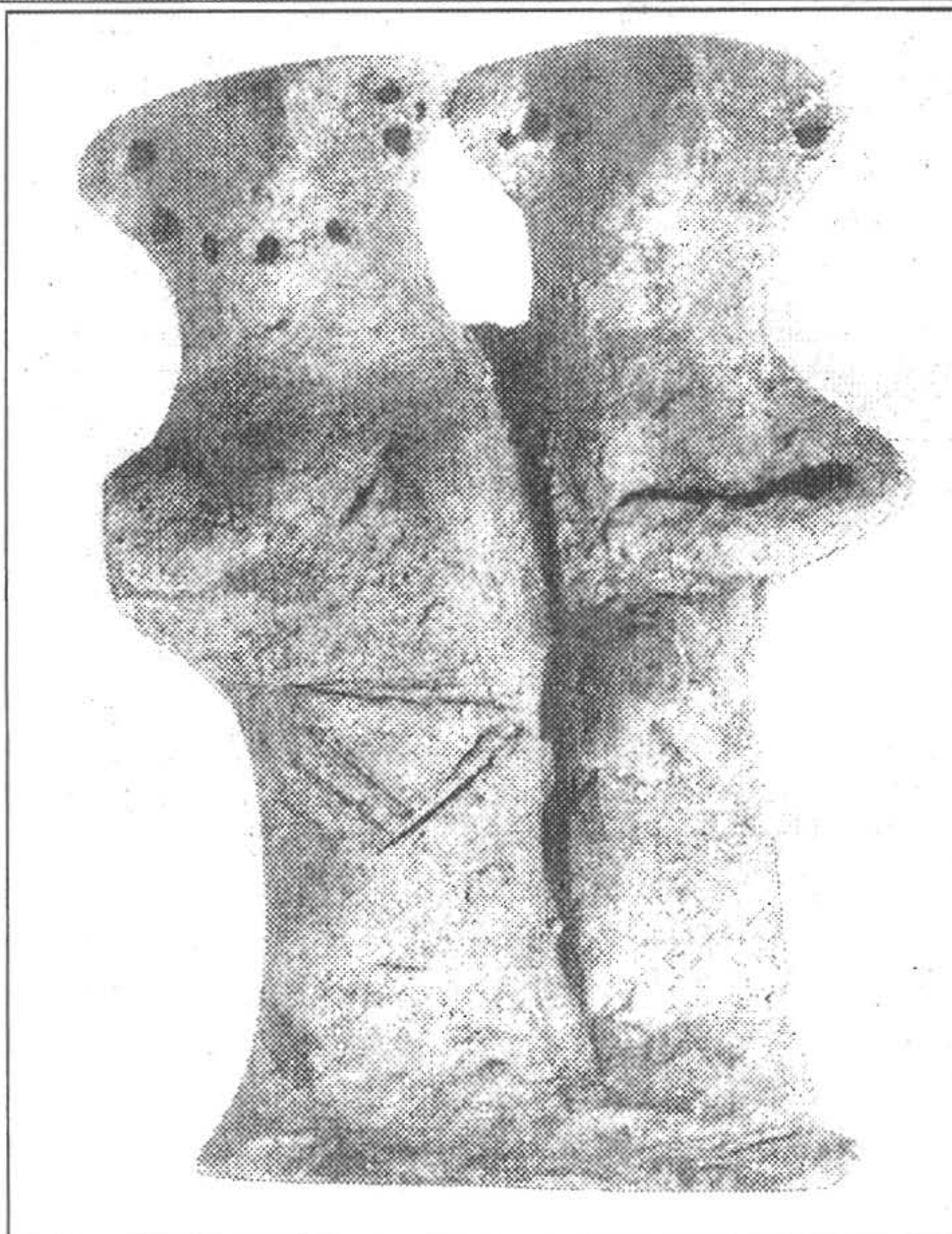
Discuția în privința figurinelor bicefale, este vorba de descoperirea de la Rast (cultura Vinča-Turdaș) este mai lungă. S-a considerat că ar reprezenta fie cuplul “*divin*”, fie mama cu copilul în brațe, fie zeița supremă dedublată. Ipoteza cum că ar reprezenta mama cu copil în brațe este infirmată, și în Gumelnița a fost descrisă o figurină feminină pe scaun cu copil în brațe, dar există această categorie de plastică distinctă a acestei categorii de plastică. Tot la Rast a fost găsită o statueta feminină, cu un copil pe genunchi, o adevărată “*Pieta*” a eneoliticului.

În sprijinul celorlalte ipoteze au fost aduse mai multe argumente (Dumitrescu 1956, 100-109). Statuetele bicefale s-au descoperit în Tessalia la Sesklo și Rachmani (Pl. 8), unde alături de zeitatea feminină apare și acolitul masculin de mai târziu.

Pentru epoca bronzului găsim în Cipru, în morminte, idoli bicefali în forma unor plăci de teracotă, aproximativ rectangulare cu gâturi lungi și corpuri bogat ornamentate. Asemănări sunt și cu “*idolii capadocieni*” de alabastru din Asia Mică, de la Kültepe. Aceștia au corpul circular și aproape perfect plat, unii cu un singur cap, alții cu două sau chiar trei. Pe corpul unuia cu un cap se văd doi copii pe abdomen, ca de altfel și pe unul cu trei capete (acesta nu mai poate fi văzut ca trinitate divină, ci ar trebui privit ca imagine a zeității dedublate). O figurină din aur, foarte schematică, cu două capete, a fost descoperită în Asia Mică, la Sinope. Aceasta se încadrează tipologic în mare tezaur de la Troia II (a doua jumătate a mileniului 3 î. Hr.), contemporană cu idolii ciprioți.

Pl. X

Pl. XII

Pl. XIII

În cultura Hacilar I (Pl. 9) a fost descoperit un vas bicefal antropomorf. Ambele capete sunt situate la același nivel. Un cap are pe gât un decor din V-uri, iar corpul vasului este pictat cu spirale geometrice și chevronuri (Mellaart 1978, 25).

În Mesopotamia, la Assur au fost găsite statuete de teracotă cu două capete, relaționate cu legenda asiriană despre facerea lumii, în care divinitatea Ansar (Assur) are două capete, patru ochi și patru urechi. Și alte divinități au două capete în mileniul II î. Hr - Enlil zeu al pământului și al atmosferei (vedem aici și o dedublare de funcții) la babilonieni (identificat cu Bel la semiți) și Ninurta. Este sigur că acest concept al divinității cu mai multe capete și corpuri este obișnuit în Asia Anterioară (pe malul Eufratului a fost găsită o figurină cu două capete, două busturi pornind din același trunchi datată în prima parte a celei de-a doua jumătăți a mileniului III î. Hr.).

În Creta (Dumitrescu 1956, 107-108) au fost descoperiți doi idoli de ardez de tip cicladic, cu mâinile pe piept, stând pe aceeași bază, dar total separați. Arheologul care i-a găsit consideră că sunt feminini, deși sexul nu este indicat, legându-i de două descoperiri de la Micene (idoli feminini din fildeș cu un copil la mijloc) și din Cyclade (doi idoli feminini cu rochie "*en cloche*").

Despre dedublarea divinității vorbește și o legendă frigiană din perioada elenistică, referindu-se la Cybele adorată sub numele de *Magna Mater* și Agdistis, unde ultima este un hermafrodit în care coexistă violența instinctelor masculine și feminine (Turcan 1998, 47).

Revenind la reprezentarea bicefală de la Rast (mai există unele în Yugoslavia), credem că aceasta este legată de imaginea divinității dedublate. Nu poate fi vorba de cuplu pentru că sâni sunt reprezetați exact în dreptul capetelor. Această figurină este clar de tradiție orientală (Mediterraneană Orientală și Asia Anterioară), ideile fiind propagate în mod cert pe calea schimbului. În fine referindu-ne la altarul de la Trușești (cultura Cucuteni), trebuie menționat că a fost legat de cultul lui Demeter și al lui Chore. Ipoteza a fost respinsă (Dumitrescu 1979, 75) pentru că imagini ale acestor zeități nu se mai regăsesc apoi nici în perioada de tranziție la epoca bronzului și nici în bronzul propriu-zis. Deci și această reprezentare trebuie văzută tot ca "*familie divină*", păstrăm însă unele rezerve în acest sens.

Deci putem afirma la finalul acestui demers că:

Din punctul de vedere al interpretării distingem trei tipologii ale figurinelor pereche - cuplul divin sau "*căsătoria*" (figurinele de la Sultana și Gumelnița), obiecte de cult (vas Crușovu, altar de la Trușești, vas de la Hacilar) și divinitatea dedublă (figurina de la Rast).

În privința figurinelor bicefale dar și a celor de cuplu, nu putem exclude ipoteza reprezentării unei situații "*anormale*" din viața omului eneolitic: gemenii siamezi sau anomaliile genetice - două capete etc.

Observăm o perpetuare a credințelor în uniunea cer-pământ, din paleolitic până în zilele noastre, la unele populații tribale dar și în religiile principale.

Sperăm că în urma acestui demers lumea eneoliticului să nu ne mai apară atât de îndepărtată de zilele noastre, mental dar și temporal.

IRINA NICOLAE
Universitatea „Ovidius”
Constanța

BIBLIOGRAFIE

Bailey 1994	- W. D. Bailey, <i>The representation of gender: Homology or Propaganda</i> , JEA, 1994, p. 189-199.
Bailey 1994 a	- W. D. Bailey, <i>Reading prehistoric figurines as individuals</i> , WA, 25, 3, 1994, p. 323-331.

- Berciu 1961 - D. Berciu, *Contribuții la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetări*, București, 1961.
- Bienerth 1995 - H. D. Bienerth, *Ritual, Rites and Religion in Prehistory*, vol. 1, 1995.
- Cauvin 1994 - J. Cauvin, *Naissance des divinités*, Paris, 1994.
- Chevalier 1994 - J. Chevalier, *Dicționar de simboluri*, București, vol. 3, 1994.
- Childe 1966 - G. Childe, *Făurirea civilizației*, București, 1966.
- Comșa 1974 - E. Comșa, *Figurine de aur din aria de răspândire a culturii Gumelnița*, în *SCIVA*, 25, 2, 1974, p. 181-190.
- Comșa 1977 - E. Comșa, *Despre figurinele « en violon »...*, în *Pontica*, X, 1977, p. 45-51.
- Comșa 1984 - E. Comșa, *Figurines d'os prismatiques...*, în *Pontica*, XVII, 1984, p.15-23.
- Comșa 1994 - E. Comșa, *Considerații la credințele și ritualurile din epoca neolitică*, în *Pontica*, XXVII, 1994, p. 7-18.
- Comșa 1995 - E. Comșa, *Figurine antropomorfe din epoca neolitică în România*, București, 1995.
- Dumitrescu 1938 - Vl. Dumitrescu, *Les figurines anthropomorphes en os...*, RIEB, Belgrad, 2, 6, 1938, p. 371-382.
- Dumitrescu 1956 - Vl. Dumitrescu, *Semnificația și origine unui tip de figurină feminină descoperită la Rast*, în *SCIV*, VII, 1-2, 1956, p. 95-118.
- Dumitrescu 1957 - Vl. Dumitrescu, *Din nou despre statuetele bicefale*, în *SCIV*, VIII, 1-4, 1957, p. 307-309.
- Dumitrescu 1974 - Vl. Dumitrescu, *Arta preistorică în România*, vol. 1, București, 1974.
- Dumitrescu 1979 - Vl. Dumitrescu, *Arta culturii Cucuteni*, București, 1979.
- Dumitrescu 1980 - Vl. Dumitrescu, *The Neolithic Settlement at Rast*, *BAR*, 72, Londra, 1980.
- Eliade 1991 - M. Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, vol. I, București, 1991.
- Eliade 1992 - M. Eliade, *Tratat de istoria religiilor*, București, 1992.
- Lăzărescu 1992 - M. Eliade, *Dicționar de mitologie*, București, 1992.
- Gaskell 1981 - G. A. Gaskell, *Dictionary of All Scriptures & Myths*, New York, 1981.
- Gimbutas 1989 - M. Gimbutas, *Civilizație și cultură*, București, 1989.
- Gimbutas 1997 - M. Gimbutas, *Civilizația Marii Zeițe și sosirea cavalerilor razboinici*, București, 1997.
- Lichardus 1985 - J. Lichardus, *La Protohistoire de L'Europe*, Paris, 1985.
- Marinescu-Bâlcu 1977 - S. Marinescu-Bâlcu, *Unele probleme ale plasticii antropomorfe neo-eneolitice din România și relațiile ei cu Mediterană Orientală*, în *Pontica*, X, 1977, p. 37-43.
- Marinescu 1980 - S. Marinescu-Bâlcu, *Unele aspecte ale legăturilor dintre neo-eneoliticul românesc și culturile micro – asiatice*, *Pontica*, 1980, p. 57-65.
- Mellaart 1978 - J. Mellaart, *The Archeology of Ancient Turkey*, Londra, 1978.
- *** - *The Oldest Gold in the World, Varna*, Ierusalim, 1994, p.11-12.
- Treuil 1983 - R. Treuil, *Le Neolithique et le Bronze Ancien Égéens*, Paris, 1983.
- Turcan 1998 - R. Turcan, *Culte orientale în lumea romană*, București, 1998.
- Vernant 1995 - J. Vernant, *Mit și gândire în Grecia Antică*, București, 1995.

**THE SIGNIFICANCE
OF THE STATUARY GROUPS IN THE ENEOLITHIC PLASTIC ART.
A FEW REMARKS**

SUMMARY

The article presents the image of the couple in the Eneolithic plastic art especially regarding the Kodjadermen-Gumelnița-Karanovo VI. Strating from a small number of representations, parallels are drawn with other eneolithic cultures from Romania and other geographical areas: Mesopotamia, Turkey, Greece etc.

In the end a few conclusions ca be drawn:

1. There are three types of statues of couples
 - a) the divine couple (findings at Sultana, Gumelnița);
 - b) objects used in rites (findings at Crușovu, Trușești, Hacilar I);
 - c) doubled divinity (findings at Rast).
2. Excluding the ritual interpretation we cannot reject the idea of a realistic representation of some Siamese twins.
3. The couple, seen as a sky-Earth duality, is a image encountered in all mythologies which survives even nowadays.